

Mišljenje o eksternoj evaluaciji: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka

HEAARS broj: 157-5/16

Datumi posjete: 18-20.5.2016. godine i dodatna posjeta 17.3.2017. godine

Lokacija: Banja Luka

Komisija za eksternu evaluaciju: Prof. dr Vesna Hodović Babić, predsjednik, prof. dr Branko Rakita, dr Božo Vukoja i Ljubiša Mičić.

Koordinator: dr Jugoslav Vuk Tepić

Sadržaj

1.0 Uvodne napomene	3
2.0 Eksterna evaluacija	3
2.1 Prethodne aktivnosti, prva i druga faza akreditacije	3
2.2 Posjeta visokoškolskoj ustanovi	4
3.0 Mišljenje o ishodu eksterne evaluacije, preporuka za treću fazu akreditacije	6
3.1 Generalna procjena prijavljenih studijskih programa	7
4.0. Zaključak	8

1.0 Uvodne napomene

Prije pristupanja procesu akreditacije, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka je uvidom u Uputstvo za pristup akreditaciji provjerio ispunjenost preduslova za pripremu aplikacije za akreditaciju. Aplikacija je predata 24.6.2015. godine, a Komisija za ocjenjivanje i reviziju kvaliteta i davanje preporuka o akreditaciji visokoškolskih ustanova (u daljnjem tekstu Komisija) je formirana Odlukom Agencije broj: 157-4-1/15 od 2.12.2015. godine.

Komisija je imenovana u sljedećem sastavu:

- Prof. dr Vesna Hodović Babić, predstavnik akademske zajednice u Bosni i Hercegovini, predsjednik
- Prof. dr Branko Rakita, međunarodni stručnjak, član
- Dr Božo Vukoja, predstavnik privrede i prakse, član i
- Ljubiša Mičić, student, član.

Ispred Agencije za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske za koordinatore komisije imenovan je dr Jugoslav Vuk Tepić.

Ugovor za usluge akreditacije sa Univerzitetom za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka potpisan je 5.1.2016. godine, a Aneks Ugovora broj: 01/1.3.72/17 je zaključen dana 15.3.2017. godine. Posjeta ustanovi je obavljena u periodu od 18.5. do 20.5. 2016. godine a dodatna posjeta 17.3.2017. godine.

2.0 Eksterna evaluacija

2.1 Prethodne aktivnosti

Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova svim članovima Komisije dostavila je, u elektronskoj formi, materijal na kojem su dokumenti koji definišu proces akreditacije, odnosno zakonski propisi, Pravilnik o akreditaciji i Uputstvo za sprovođenje eksterne evaluacije, standardi i kriterijumi, te Aplikacija visokoškolske ustanove sa pratećim dokumentima, kao i obrasci neophodni za rad komisije.

Na prvom sastanku, održanom 11.3.2016. godine u Agenciji, Komisija je utvrdila metodologiju rada i između ostalog usaglasila, poštujući akte Agencije, da svaki član komisije ima obavezu da na osnovu analizirane dokumentacije visokoškolske ustanove popuni obrazac individualne kontrolne liste koja služi kao podsjetnik članu Komisije sa pitanjima, zapažanjima i zahtjevima za dodatne dokumente za posjetu ustanovi. Na istom sastanku su dogovorene sve pojedinosti rada, usaglašeno zajedničko razumijevanje zahtjeva standarda i kriterijuma, nakon čega je Komisija usaglasila Plan i program posjete visokoškolskoj ustanovi, koji je Prilog 2 ovog izvještaja, a predviđa posjetu u trajanju od tri radna dana u skladu sa Uputstvom o sprovođenju eksterne evaluacije. Takođe, Komisija je potpisala i individualne izjave o nepostojanju sukoba interesa.

Prije posjete Komisije za eksternu evaluaciju, rukovodstvo i predstavnici službi su upoznati sa detaljima i tokom predstojeće posjete, te im je blagovremeno dostavljen Plan i program posjete koji je usaglašen sa predstavnicima visokoškolske ustanove te je dogovoren način pristupa i rada Komisije. Predmet eksterne evaluacije je visokoškolska ustanova i to kroz procjenu obavljanja osnovne djelatnosti kroz izvođenje prijavljenih studijskih programa, kao što je navedeno u Aplikaciji za akreditaciju Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka.

Komisija je održala drugi radni sastanak 18.5.2016. godine, prije posjete Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, na kome je razmotren tok posjete, fokus na pojedina pitanja, analiza utisaka nakon pregleda aplikacije visokoškolske ustanove, način vođenja razgovora, usaglašavanje stavova na osnovu pojedinačnih ček-listi, kao i druga pitanja od važnosti za profesionalan rad Komisije.

Dodatna posjeta je organizovana na osnovu pisma očekivanja broj 01/1.168-1/16 od 2.8.2016. godine, kojim je predmetnoj visokoškolskoj ustanovi dat rok od godinu dana da unaprijedi stanje u VŠU s obzirom na najniže ocijenjene kriterijume iz Izvještaja o eksternoj evaluaciji broj 157-5/16. Iz tog izvještaja, a na osnovu prethodno pomenutih kriterijuma, VŠU je zajedno sa Agencijom usaglasila Program realizacije korektivnih aktivnosti PIM univerziteta koji sadrži aktivnosti koje je ustanova obavezna da ispuni u roku od godinu dana, od dana izdavanja pisma očekivanja. Program realizacije korektivnih aktivnosti sadrži i obuke iz Plana obuka koje sprovodi Agencija, a koje su identifikovane kao neophodne za predstavnike VŠU, odnosno rukovodstvo i direktne učesnike u procesu obezbjeđenja kvaliteta:

- Modul 1: Koncept visokog obrazovanja prema bolonjskim principima, ECTS metodologija
- Modul 2: Interni sistem obezbjeđenja kvaliteta
- Modul 3: Donošenje, razvoj i revizija studijskih programa
- Modul 5: Eksterno osiguranje kvaliteta u evropskom prostoru visokog obrazovanja

Pet predstavnika Univerziteta PIM je aktivno učestvovalo i završilo sva četiri modula predviđenih obuka čime je taj segment Programa realizacije korektivnih aktivnosti u potpunosti ispunjen.

Akreditacijsko vijeće Agencije za akreditaciju VŠU RS je na svojoj sjednici održanoj 15.12.2015. preporučilo da dodatni obim ocjenjivanja, najkasnije godinu dana nakon izdavanja pisma očekivanja, izvrše Predsjednik komisije za eksternu evaluaciju i koordinator iz Agencije za akreditaciju VŠU RS i o tome izvijeste ostale članove Komisije. Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske je svim članovima Komisije dostavila, u elektronskoj formi, materijal na kojem su dokumenti koje je visokoškolska ustanova, Univerzitet PIM Banja Luka, dostavila kao dokaz ispunjenosti obaveza iz Programa realizacije korektivnih aktivnosti koji je zasnovan na preporukama iz Izvještaja o eksternoj evaluaciji predmetne visokoškolske ustanove, a koje se odnose na najniže ocijenjene kriterijume na osnovu kojih je i proistekao ishod eksterne evaluacije, odnosno pismo očekivanja. Ostali članovi Komisije su elektronski dostavili svoje mišljenje o predloženoj dokumentaciji, kao i svoja zapažanja o svemu što treba biti predmet provjere tokom posjete.

Na sastanku, održanom 17.03.2017, neposredno prije posjete visokoškolskoj ustanovi, utvrđena je metodologija dodatnog ocjenjivanja, u skladu sa Pravilnikom o akreditaciji visokoškolskih ustanova.

2.2 Posjeta visokoškolskoj ustanovi

Komisija je u skladu sa Uputstvom za sprovođenje eksterne evaluacije razgovarala sa sljedećim timovima: rukovodstvom, timom za kvalitet i samoevaluaciju, predstavnicima studentske službe, pravne službe, računovodstva i biblioteke, predstavnicima svršenih studenata svih ciklusa, predstavnicima iz privrede kao budućim poslodavcima, predstavnicima akademskog osoblja svih studijskih programa koji su bili pregledani tokom akreditacije i predstavnicima studenata sa različitih godina studijskih programa koji se trenutno izvode, i različitih ciklusa, koji su bili pregledani tokom akreditacije. Tokom razgovora je vođen

zapisnik, koji sadrži spisak svih navedenih učesnika, a isti je dostupan u arhivi Agencije, dosije Univerziteta za poslovni inženjering I menadžment Banja Luka.

Tokom prvog dana posjete, 18.5.2016. godine održan je uvodni sastanak sa predstavnicima ustanove na kojem su se predstavili članovi komisije, a zatim su uslijedili sastanci sa rukovodstvom na čelu sa rektoricom Univerziteta, prof. dr Snežanom Pantelić Vujanić, timom za kvalitet i samoevaluaciju koji čini 6 osoba iz svih struktura ustanove, predstavnicima studentske službe, računovodstva i biblioteke, svršenim studentima kao i predstavnicima privrede i poslodavcima.

Nakon održanih sastanaka i obavljenih razgovora sa ukupno 35 osoba, članovi Komisije su na kraju dana održali interni sastanak na kome su iznijeli individualna zapažanja i utiske sa pojedinih sastanaka, komentarisali dobijene informacije i analizirali rad komisije. Tokom diskusije svi članovi Komisije su se složili da su stekli utisak da se rukovodstvo Ustanove zalaže za što efikasniji pristup organizaciji administrativnih službi pa je često jedna osoba angažovana na više različitih pozicija ili u više timova, kao što je slučaj sa međunarodnom saradnjom i kancelarijom za kvalitet. O ovim zapažanjima date su i posebne preporuke u nastavku izvještaja.

Drugi dan posjete 19.5.2016. godine bio je posvećen organizaciji nastavnog procesa na prijavljenim studijskim programima, tako da je Komisija, u odvojenim terminima, razgovarala sa dekanima, predstavnicima akademskog osoblja i studentima sa različitih godina i ciklusa studija. Studenti su iskazali, u veoma visokom procentu, zadovoljstvo uslovima studiranja na PIM univerzitetu, posebno ističući dobru komunikaciju sa profesorima i rukovodstvom ustanove. Prijedlozi za unapređenje koje su iznijeli odnosili su se uglavnom na broj časova na pojedinim predmetima (konkretno 1 ili 2 predmeta sa Informatičkog i Računarskog smjera) što im otežava savladavanje gradiva. U drugom slučaju primjedba je bila usmjerena na nedovoljno praktičnog dijela rada na jednom od predmeta. Međutim ovu primjedbu treba uzeti sa rezervom jer je par studenata prije toga iznijelo pozitivnu ocjenu istog predmeta upravo u pogledu praktične nastave.

Informacije o dislociranom odjeljenju PIM Univerziteta koji djeluje kao Studijski centar u Trebinju članovima Komisije su prezentovane u prostoru Univerziteta. Pisane informacije o Centru ranije su sa materijalom dostavljene članovima Komisije. Na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja i datih pojašnjenja o elementima koje su članovi Komisije smatrali relevantnim za ocjenu kvaliteta rada zaključeno je da fizička posjeta prostoru (koji zadovoljava predviđene standarde a što je vidljivo iz dokumentacije) nije neophodna. Sa druge strane, s obzirom da su na izvođenju nastave angažovani nastavnici sa PIM Univerziteta iz Banje Luke, proces razgovora bi u izvjesnoj mjeri bio ponavljanje već obavljenih razgovora u toku ove posjete. Organizacione poslove u Trebinju obavljaju dva administrativna radnika sa stalnim angažmanom u Trebinju.

Usljedio je obilazak prostorija u kojima se odvija nastava, računarskih sala, biblioteke i studentske službe. Nakon obilaska svih prostorija ustanove Komisija je zaključila da se radi o veoma dobroj funkcionalnoj organizaciji prostorija i zavidnom nivou kapaciteta. Svi detalji i pravni dokazi o ispunjenosti zakonskih uslova za organizovanje i rad univerziteta su prezentovani u dokumentaciji dostavljenoj u aplikaciji za akreditaciju. U tom kontekstu otvoreno je pitanje lokacije Univerziteta i mogućnosti prevoza iz centra grada. S obzirom na poziciju Univerziteta Uprava je uspjela obezbijediti autobusku liniju u organizaciji gradskog prevoza, što studentima omogućuje vezu sa centrom Banje Luke na svakih pola sata.

Nakon obilaska prostorija Univerziteta održan je sastanak sa dekanima fakulteta, kome su prisustvovali dekan Ekonomskog fakulteta, prof.dr Ilija Džombić, dekan Filozofskog fakulteta, dekan Fakulteta

računarskih nauka i Prorektorica. Dekani fakulteta su iskazali zadovoljstvo radom ustanove, posebno zbog činjenice da na PIM-u studira relativno mali broj studenata (studijske grupe nikada nisu prelazile 40 studenata) što im omogućava neposredan kontakt sa studentima, fokusiranje na nastavne oblasti, ali i dodatna pitanja za koji studenti iskazuju interes, te mogućnost da prate reakcije studenata i eventualno prilagođavaju neke od elemenata nastave i vježbi. Usaglašen je stav da bi povećanje učešća praktične nastave doprinijelo kvalitetnijem radu i usvajanju znanja, te konačno boljem efektima studiranja. Takođe su istakli problem prouzrokovan neusaglašenošću zakonskih rješenja i propisa kao što su pravilnici Ministarstva prosvjete i Ministarstva nauke o obrazovnim i naučnim oblastima te manjkavostima u Zakonu o visokom obrazovanju. Postojeća zakonska regulativa onemogućava češće inoviranje *syllabus*-a i uvođenje novih nastavnih sadržaja. Svaka promjena nastavnog sadržaja koja prelazi 20% zahtijeva od Univerziteta ponovno licenciranje. Ovaj proces traje dugo i uglavnom je nemoguće predvidjeti konačni ishod, tako da se u slučaju pokretanja ovog postupka imobiliju ograničeni finansijski i ljudski resursi. Na dodatna pitanja i primjedbe članova Komisije da bi ovu praksu trebalo unaprijediti prisutni dekani i članovi Uprave pojasnili su da predmetni nastavnici na početku semestra u *syllabus*-e uključuju nove sadržaje i primjere iz prakse i na taj način premošćuju ove probleme. Tokom drugog dana posjete obavljen je razgovor sa 65 osoba uglavnom angažovanih u nastavnom procesu.

Posljednjeg dana posjete, 20.5.2016. godine, Komisija je ponovo razgovarala sa timom za kvalitet. Predmet razgovora bili su planovi i dogovori o načinu prezentacije preliminarnog izvještaja ali i pojašnjavanja određenih organizacionih pitanja u radu službi Univerziteta. Nakon obavljenih razgovora prema ranije utvrđenom rasporedu članovi Komisije su održali interni sastanak na kojem su usaglasili sadržaj i smjernice preliminarnog izvještaja te popunili obrazac *Ocjena stanja i preporuke za unapređenje* koji predviđa definisanje dobrih i loših strana, te preporuka za unapređenje po svakom kriterijumu ponaosob. Sadržaj i preliminarni nalazi članova komisije usmeno su prezentovani predstavnicima službi i upravi Univerziteta.

Dodatnu provjeru je izvršila predsjednik Komisije uz prisustvo koordinatora Komisije pa je dodatni obim ocjenjivanja izvršila kroz niz razgovora i uz prisustvo predsjednika UO ustanove, prof. dr Marijane Žiravac Mladenović i direktora, prof. dr Ilije Džombića. Tokom provjere su predočeni dokazi koji potkrepljuju prethodno dostavljenu dokumentaciju ali je organizovan i niz prezentacija novog informacionog sistema, novinama koje isti donosi u rad ustanove, mogućnostima koje ranije nisu postojale a sve u cilju ispunjavanja preporuka datih u Izvještaju o eksternoj evaluaciji. Predsjednik Komisije je razgovarala i sa profesorima, predstavnicima svih studijskih programa, kao i studentima koji su tog dana imali predavanja na fakultetima PIM univerziteta.

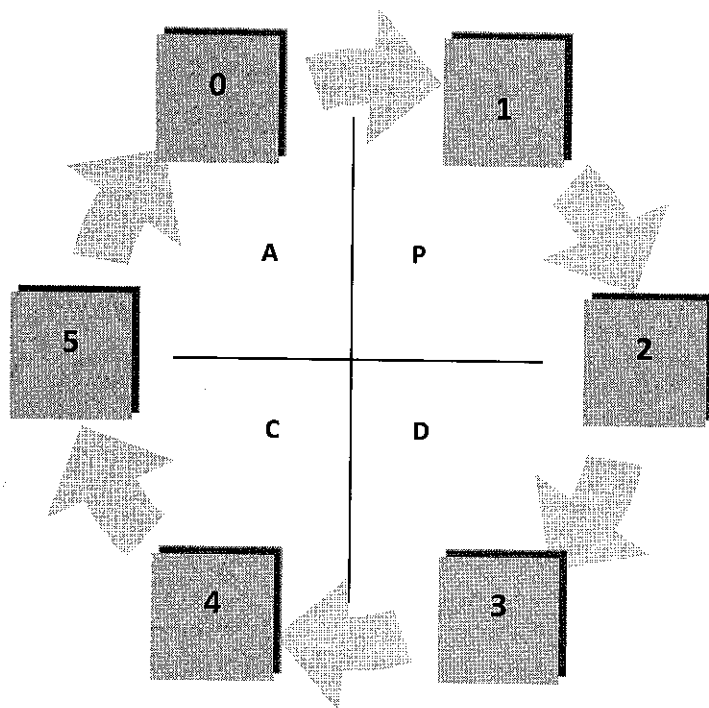
Dokumentacija na osnovu koje je izvršeno dodatno ocjenjivanje se nalazi u arhivi Agencije u dosijeu Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment.

3.0 Mišljenje o ishodu eksterne evaluacije

Eksterna evaluacija je urađena provjerom nivoa ispunjenosti zahtjeva ESG standarda i Kriterijuma za akreditaciju visokoškolskih ustanova u izvođenju šest studijskih programa na Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka i to:

- Finansije I bankarstvo,
- Marketing,
- Ekonomska diplomatija,
- Menadžment,
- Grafički inženjering I dizajn I
- Računarske nauke.

Skala za ocjenjivanje kojom se rukovodila Komisija, propisana je Pravilnikom o formiranju i radu Komisije domaćih i međunarodnih stručnjaka za ocjenjivanje i reviziju kvaliteta i davanje preporuka o akreditaciji i zasniva se na modelima ocjenjivanja zrelosti poslovnih procesa i predstavljena je na sljedeći način:

Kriterijumi za ocjenu:

- 0 – nema dokaza ili postoje djelimični, nepouzdana dokazi ispunjenja zahtjeva (potpuno novo ili strano u organizaciji),
- 1 – zahtjev je planiran – postoji samo na papiru
- 2 – zahtjev je planiran i djelimično sproveden – i na papiru i primijenjen
- 3 – zahtjev je planiran, sproveden i prate se efekti
- 4 – zahtjev je planiran, sproveden, prate se efekti i poredi s drugima i
- 5 – zahtjev je planiran, sproveden, prate se efekti i uvode stalna prilagođavanja i poboljšanja na osnovu poređenja sa najboljima.

I	VŠU ne ispunjava zahtjev	0
II	VŠU djelimično ispunjava zahtjev	1
III	VŠU pretežno ispunjava zahtjev	2 i 3
IV	VŠU u potpunosti ispunjava zahtjev	4 i 5

3.1 Generalna procjena prijavljenih studijskih programa

Generalna je ocjena da su svi studijski programi koji su prijavljeni kao uzorak na kojima se ocjenjivao rad ustanove, uspostavljeni u skladu sa zakonom, drugim propisima i Bolonjskom deklaracijom. Struktura programa uglavnom je profilirana kao i u visokoškolskim ustanovama u okruženju (u državi i/ili u regiji). Na web stranicama fakulteta u okviru PIM Univerziteta postavljene su podaci o programima, syllabus predmeta sa svim elementima koji determinišu način rada i strukturu predmeta. Osim toga za aktuelne studente na stranici se ažuriraju i podaci o ispitima, rasporedu predavanja, izmjenama u rasporedu i slično.

Odnos broja nastavnika i studenata varira po studijskim programima, a onaj koji se može ocijeniti povoljnim iz perspektive studenata predstavlja veliko finansijsko opterećenje za Univerzitet i dovodi u pitanje održivost i ekonomsku opravdanost nekih od smjerova. Ograničeni resursi kojima Univerzitet raspolaže ne dozvoljavaju „rasipanje“ na smjerove koji nisu dovoljno atraktivni za studente. Međutim, odnos broja nastavnika i studenata potrebno je staviti u kontekst činjenice da se isti nastavnici u procesu analize uključuju na više od jednog smjera, pa stvarnu sliku održivosti studijskog programa gotovo da je nemoguće sagledati. Studenti su jasno izrazili stavove da je ta praksa često nedovoljno prisutna ili se ne izvodi u odgovarajućem obimu ili obliku.

U tom smislu je Komisija formulisala preporuke, a jedna od njih se odnose na potrebu redovnog i sistematičnog praćenja studijskih programa i provođenja njihove periodične revizije. Ovaj postupak treba pokretati periodično, čak i po cijenu ponavljanja procesa licenciranja, naravno u onoj mjeri u kojoj to dozvoljavaju finansijske mogućnosti Univerziteta. Nadalje, potrebno je konstantno raditi na povećanju broja nastavnika, kao i na unapređenju mobilnosti studenata i nastavnika svih studijskih programa.

4.0 Zaključak

Nakon uvida u kompletnu dostavljenu dokumentaciju, posjete visokoškolskoj ustanovi i analiziranja svih dokumenata, procedura i načina funkcionisanja visokoškolske ustanove, te sprovođenja postupka ocjenjivanja, utvrđen je nivo ispunjenosti zahtjeva standarda i kriterijuma koji je evidentiran u izvještaju o eksternoj evaluaciji, na osnovu kojeg je ustanova dobila pismo očekivanja.

Nadalje, uvidom u kompletnu dostavljenu dokumentaciju a nakon dodatne posjete visokoškolskoj ustanovi i analiziranja relevantnih dokumenata, procedura i načina funkcionisanja visokoškolske ustanove u segmentima koji su nakon prve posjete bili najslabije ocijenjeni, uzimajući u obzir da osiguranje kvaliteta predstavlja stalno unapređenje performansi svih procesa ustanove, Komisija je preporučila određene mjere i aktivnosti za unapređenje osiguranja kvaliteta koje su navedene u poglavlju 3 Izvještaja i aneksa izvještaja. Na osnovu prethodnog, vrednovan je sljedeći nivo ispunjenosti zahtjeva standarda i kriterijuma:

KRITERIJUMI	NIVO ISPUNJENOSTI
A1. Razvoj i strategija visokoškolske ustanove	3/III
A2. Upravljanje, unutrašnje obezbjeđenje kvaliteta i kultura kvaliteta	2/III
A3. Procedure i obezbjeđenje kvaliteta studijskih programa	2/III
A4. Ocjenjivanje studenata	3/III
A5. Ljudski resursi	3/III
A6. Kvalitet fizičkih resursa	4/IV
A7. Informacioni sistemi	4/IV
A8. Prezentacija informacija za javnost	4/IV
A9. Međunarodna saradnja	2/III

Okončavanjem druge faze akreditacije, Komisija je dala i preporuku Agenciji za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske za izvršavanje treće faze akreditacije, odnosno izdavanje rješenja o akreditaciji predmetnoj ustanovi, zasnovanu na jednoglasnoj procjeni da Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment ispunjava uslove za akreditaciju visokoškolske ustanove i da može da se sprovede postupak izdavanja rješenja o akreditaciji i upisa u važeće registre.

Članovi Komisije:

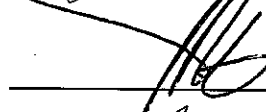
Prof. dr Vesna Babić Hodović, predsjednik

Prof. dr Branko Rakita, član

Prof. dr Božo Vukoja, član

Ljubiša Mičić, član

